

УДК 343.9:343.575

Окушко А. В. – аспірант наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ПРАВИЛ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ

Схарактеризовано елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Визначено предмет злочинного посягання в аналізованих злочинах, способи їх учинення та слідову картину. Доведено, що цей вид злочинів можуть учинити лише ті особи, яким наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори було довірено у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків або доручено їх охороняти.

Ключові слова: криміналістична характеристика, наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, розслідування злочинів.

Злочинність як складне соціальне явище має загальні та конкретні специфічні ознаки, що дають змогу її класифікувати й систематизувати з метою ґрунтовного пізнання. Тому вона слугує предметом дослідження різних правових наук (кримінальне право, кримінально-процесуальне право, криміналістика, кримінологія, оперативно-розшукова діяльність тощо), головним завданням яких є ефективна протидія цьому протиправному явищу шляхом своєчасного та якісного попередження, виявлення, припинення, розкриття й розслідування злочинів. Кожна із зазначених наук використовує притаманну їй систему понять, оцінок і категорій, дає відповідну характеристику злочинної події, акцентуючи увагу на найсуттєвіших рисах злочинності.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства однією з найбільш нагальних проблем правоохоронних органів залишається надійний контроль за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на об'єктах, де здійснюється їх легальний обіг. Так, поширення правопорушень у зазначеній сфері завдає значної шкоди здоров'ю населення, стримує розвиток хіміко-фармацевтичного виробництва, призводить до спрямування коштів на компенсацію негативних наслідків, позбавляючи державного бюджету значної частини доходів.

Водночас у вітчизняній криміналістичній науці нині відсутні методики розслідування порушень встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, що негативно позначається на результатах правоохоронної діяльності в цьому напрямі. У зазначеному контексті важливим є узагальнення криміналістичної характеристики цих злочинів з метою створення подальшого якісно нового механізму їх розслідування.

Серед наукових досліджень, присвячених різноманітним аспектам розслідування злочинів, учиненим у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вирізняються праці В. Д. Берназа, Р. С. Белкіна, А. Ф. Волобуєва, І. І. Гаркуші, В. Г. Гончаренка, В. А. Журавля, Н. А. Запорощенко, А. В. Іщенко, О. А. Кириченка, О. Н. Колесниченка, В. О. Коновалової, Н. М. Косміної, Є. Д. Лук'янчикова, Д. Й. Никифорчука, М. А. Погорецького, О. А. Рівчаченко, С. О. Сороки, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, М. Ю. Фонарьова та ін. Проте низка важливих для криміналістики, кримінального процесу та правоохоронної практики напрямів цієї проблеми залишилися недослідженими, зокрема визначення криміналістичної характеристики злочинів у сфері порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

З огляду на зазначене, метою статті є розкриття елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

У літературі існує близько десятка різних підходів до визначення структури криміналістичної характеристики злочинів. Водночас більшість авторів виокремлюють чотири її елементи, а саме:

- 1) предмет злочинного посягання;
- 2) спосіб учинення злочину;
- 3) слідова картина злочину;
- 4) особа злочинця.

Ураховуючи зазначене, пропонуємо розкрити основні складові криміналістичної характеристики злочинів у сфері порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Зокрема, предметом зазначеної злочинної діяльності є: наркотичні засоби (наркотичні лікарські засоби); психотропні речовини (психотропні лікарські засоби); прекурсори та наркотиковмісні рослини (снотворний мак і коноплі). Основною відмінністю предмета злочину, передбаченого ст. 320 Кримінального кодексу (КК) України, від інших видів злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів є те, що зазначені речовини та засоби перебувають у легальному обігу на об'єктах, де здійснюється законний їх обіг.

Спосіб учинення злочину сприяє встановленню зв'язку злочинця з ознаками інших елементів. Він має комплексну структуру, у якій поряд із правовими елементами характеристики діяння (дії, бездіяльності, провини) злочинця важливе місце належить аналізу процесуальних форм доказування та методики збирання інформації криміналістичними засобами стосовно певної групи злочинів. Встановлення способу вчинення злочину дає змогу слідчому визначити особу, яка вчинила це протиправне діяння, сприяє виявленню доказів, притаманних саме цьому способу, допомагає розкрити причини протиправних дій. Саме виявлення та аналіз основних способів дій злочинців щодо порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вивчення супутніх умов та обстановки дають змогу виробити рекомендації для вдосконалення розслідування цього кримінального правопорушення.

У тлумачному словнику поняття «спосіб» визначено як певну дію, прийом або систему прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось; те що слугує знаряддям, засобом у будь-якій справі, дії [1, с. 1375]. Таким чином, спосіб учинення злочину можна визначити як дію, прийом (систему дій чи прийомів) учинення злочину, що характеризується знаряддями та засобами.

Проблеми визначення поняття й структури способу вчинення злочину розробляли такі криміналісти, як Р. С. Белкін, С. М. Зав'ялов, Г. Г. Зуйков, Б. М. Ковріжних, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, Е. Д. Куранова, Г. М. Мудьогін, М. І. Панов, М. В. Салтєвський та ін.

Проблема способу вчинення злочину як одна з ключових у кримінальному праві й криміналістиці донині залишається дискусійною. Причому криміналістичний контекст способу вчинення кримінального правопорушення суттєво відрізняється від його кримінально-правового тлумачення. Це зумовлено, передусім, відмінністю об'єктів дослідження та завдань, на виконання яких вони спрямовані. Для криміналістики пріоритетними є ознаки способу вчинення злочину, які відображаються в комплексі різноманітних матеріальних та ідеальних слідів, що дає змогу зорієнтуватись у вчиненому діянні та дібрати найбільш оптимальні методи його розслідування [2, с. 28].

У криміналістичній теорії представлено різні позиції щодо визначення способу вчинення злочину. Зокрема, його тлумачать як: образ дій злочинця, що виражається в певній взаємозалежній системі операцій і прийомів підготовки, учинення та приховування злочину [3, с. 22]; комплекс актів рухів, що залишають у навколишньому середовищі зміни – сліди злочину, які є джерелом інформації для розслідування злочинів, виявлення й викриття винних [4, с. 424]; образ дій злочинця, що виражається в певній системі операцій та прийомів [5]; вияв і відображення образу дії злочинця під час учинення ним протиправних діянь [6].

В українському законодавстві порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів передбачено в окремій статті КК України (ст. 320), де зафіксовано кримінальну відповідальність за «порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва або виготовлення цих засобів чи речовин» [7].

Способами порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів є спосіб дій злочинця, що виражається в певній системі операцій і прийомів під час учинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Порушення встановлених правил виробництва – виготовлення з порушенням технологічних регламентів або

вимог фармакопейних статей, яке може виявлятися у:
а) об'єднанні під час передачі до переробного цеху;
б) неправильному оприбуткуванні сировини, що надходить для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин;
в) неправильному списанні виготовлених наркотичних засобів, психотропних речовин на повторні аналізи або на бій готових ампул;
г) недодаванні наркотичного засобу чи психотропної речовини до лікарського засобу під час його виготовлення, а також заниженні ваги готових наркотичних (психотропних) лікарських засобів;
д) порушенні правил маркування наркотичних засобів, психотропних речовин (відсутність їх на етикетках, зовнішній та внутрішній упаковках наркотичного (психотропного) лікарського засобу, зокрема незазначення його назви, адреси виробника, реєстраційного номера та номера серії, способів застосування, доз діючої речовини в кожній одиниці та їх кількості в упаковці, терміну придатності, умов зберігання, запобіжних заходів).

Порушення встановлених правил виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин – це вчинення діянь, які не відповідають визначеному нормативними актами процесу виготовлення наркотичних (психотропних) лікарських засобів, що може виявлятися у таких діях: а) порушення технологічних регламентів або порушенням вимог фармакопейних статей під час виготовлення наркотичних засобів та психотропних речовин; б) недовкладення наркотичного засобу чи психотропної речовини до лікарського засобу; в) заниження ваги готових наркотичних (психотропних) лікарських засобів порівняно з передбаченою нормами.

Порушення встановлених правил придбання наркотичних засобів і психотропних речовин – діяння, що порушують порядок їх придбання та реєстрації, встановлений нормативними актами. Зокрема, ідеться про такі дії: а) нереєстрація (неналежна реєстрація) наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, отриманих суб'єктом господарювання, у відповідних журналах обліку; б) отримання наркотичних засобів, психотропних речовин без відповідних накладних та інших документів; в) придбання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів у кількості, що перевищує або зменшує фактуру, визначену в супровідних документах.

Порушення встановлених правил зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин передбачає: а) зберігання таких засобів у кількостях, що перевищують або зменшують фактуру, зазначену в журналах обліку; б) нереєстрація у відповідних журналах обліку отриманих наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів; в) неспівпадіння дати оприбуткування наркотичних засобів, психотропних речовин у Журналі обліку з датами їх отримання за накладними; г) зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин у заборонених для цього місцях (не в сейфах чи залізних ящиках, як передбачено у відповідних нормативно-правових актах, а в інших сховищах і приміщеннях); д) зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин, які не зареєстровані відповідно до чинного законодавства або на які немає відповідних документів; е) порушення терміну зберігання неякісних наркотичних засобів, психотропних речовин або термін придатності яких минув.

Порушення відпуску наркотичних засобів, психотропних речовин може відбуватись у різних формах реалізації таких засобів і речовин у супереч чинному законодавству, зокрема шляхом: а) відпуску наркотичних засобів, психотропних речовин з аптечних кіосків; б) відпуску наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів особами, які не мають відповідного допуску до роботи з такими засобами та речовинами; г) безрецептурного відпуску наркотичних засобів, психотропних речовин з аптечної мережі іншим особам; д) відпуску наркотичних засобів, психотропних речовин за недійсними рецептами або за рецептами, які викликають сумнів у їх дійсності; е) завищення у видаткових документах кількості наркотичних засобів, психотропних речовин під час видачі їх розподільним установам (обласним аптечним складам, аптекам); д) зазначення в текстах видаткових документів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що реалізовані за фіктивними рецептами.

Порушення встановлених правил обліку наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів спрямовані на порушення правил реєстрації результатів кількісного та якісного вимірювання обсягів цих засобів з метою контролю за їх обігом, що може полягати в таких протиправних діях: а) нереєстрації (неналежній реєстрації) у відповідних журналах обліку факту придбання та відпуску наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; б) списанні виготовлених наркотичних

засобів, психотропних речовин та прекурсорів, які нібито стали непридатними й повинні бути знищені; в) фіктивному списанні наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів із простроченим строком зберігання; г) списанні наркотичних засобів, психотропних речовин на лікування онкологічних хворих та осіб, які вже померли; д) списанні наркотичних засобів, психотропних речовин як начебто виданих за рецептами; е) завищення у видаткових документах кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що видані структурним підрозділам; ж) фіктивному поверненні наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів постачальникові або виробнику; з) фіктивний відпуск наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів іншим медичним закладам чи іншим установам, підприємствам чи організаціям.

Порушення встановлених правил знищення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також поживних залишків наркотиковмісних рослин може виявлятися у вчиненні таких протиправних діянь: а) завищення кількості наркотичних засобів, психотропних речовин, що стали непридатними і підлягають у зв'язку з цим знищенню; б) знищення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також поживних залишків наркотиковмісних рослин, без ведення або з порушенням ведення відповідного обліку такої процедури; в) знищення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також поживних залишків наркотиковмісних рослин способом, який не передбачений ліцензійними умовами; г) списання ампул на бій, що фактично не відбувся; д) фіктивне списання наркотичних засобів і психотропних речовин із простроченим терміном зберігання;

Порушення встановлених правил пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів – будь-які дії, пов'язані з пересилання суб'єктом господарювання вказаних засобів і речовин за допомогою поштових відправлень.

Дослідження проблем розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з порушенням встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, зумовлює потребу в розгляді слідової картини цього злочину. Необхідність внесення комплексу слідів, місця, часу й обстановки як елементів криміналістичної характеристики зумовлена тим, що слідова картина є фактично вихідною точкою

розслідування, що здебільшого визначає успіх розкриття злочинів [8, с. 87].

Типові сліди порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів можна поділити на декілька груп: 1) сліди порушення правил виробництва (виготовлення) наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; 2) сліди порушення правил зберігання, перевезення, пересилання, обліку, збуту (реалізації) зазначених наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів; 3) сліди порушення правил знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

До слідів, що вказують на виробництво (виготовлення) наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, належать: а) устаткування або предмети, використовувані на будь-якій стадії технологічного процесу; б) будь-які технологічні матеріали (наприклад, залишкові речовини); в) кінцевий продукт технологічного процесу (готові наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсорів); г) первинні та вторинні хімічні компоненти; д) спеціальний посуд, пакувальні матеріали; е) вихідна сировина, до якої можуть добавлятися інші компоненти для одержання кінцевого продукту; ж) виявлена документація.

Зберігання та переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюють у спеціально виготовленому або пристосованому упакуванні (паперовому, целофановому), контейнерах (металевих, скляних) або у схованках. Окрім того, на них нерідко залишаються сліди пальців рук, нашарування речовин, різні мікрооб'єкти, а також безпосередньо отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби (на згинах і в куточках пакетів), які можуть надати інформацію про особу злочинця та інші відомості, що мають значення для розкриття й розслідування злочину.

Джерелами інформації про зберігання та збут (реалізацію) наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів переважно є:

- фармацевтичні препарати в ампулах, таблетках, порошки, настоянки у фабричних упаковках або без них;
- мікросліди та мікрочастини цих засобів, виявлені на тілі або предметах, які належать певній особі;
- певні пристосування для їх вживання;

– речі, які могли б слугувати платнею за отримані наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори (гроші й інші матеріальні цінності);

– записні книжки та інші документи.

Матеріальні сліди порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це передусім дані, відображені в різних документах, за якими можна робити висновки про злочинну діяльність певних осіб (розбіжності в документації про надходження та витрату наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; невідповідність відпущених та прийнятих порожніх ампул з-під зазначених засобів; наявність виправлень у рецептах, слідів травлення в різних облікових документах (наприклад, накладні, Журнал обліку наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, що підлягають предметно-кількісному обліку в закладах охорони здоров'я).

Вивчаючи характеристику осіб, причетних до порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та ознаки їх злочинної поведінки, слід зауважити, що вчиняти вказані злочини може лише спеціальний суб'єкт – особи, яким такі засоби було довірено в межах виконання ними службових обов'язків за наказом відповідного підприємства, організації, установи або видано під звіт у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи доручено їх охороняти. До цієї категорії також належать ті, хто у зв'язку зі службовими обов'язками виконує технічну роботу із захисту їх від знищення, псування, втрати, а також від неправомірних дій інших осіб.

До осіб, яким наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори довіряють у зв'язку з їхнім службовим становищем, належать:

– на фармацевтичних виробничих підприємствах – завідувачі, директори (заступники та особи, які виконують їх обов'язки) або особи, на яких наказом покладено відповідальність щодо збереження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, завідувачі відділами (цехами), а також матеріально відповідальні особи, які забезпечують прийом сировини, готової продукції, їх збереження та видачу;

– на аптечних складах (базах) – завідувачі складами, матеріально відповідальні особи, що приймають, зберігають і

відпускають наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, рецептарі-контролери, фармацевти, які здійснюють технологічний нагляд у процесі збереження таких засобів на складі (базі);

- у лікувально-профілактичних установах – головні лікарі, заступники головного лікаря з лікувальної роботи (так звані начмеди), завідувачі відділеннями (кабінетами), лікарі, старші (головні) медичні сестри, чергові лікарі й медсестри, завідувачі медичними пунктами;

- в аптеках – керівники аптек або особи, які здійснюють прийом і видачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, рецептарі-контролери, чергові фармацевти й провізори;

- у контрольно-аналітичних лабораторіях – завідувачі лабораторіями або особи, на яких наказом покладено обов'язки прийняття, збереження та відпуску прекурсорів, хіміки-аналітики;

- у науково-дослідних інститутах, лабораторіях та навчальних закладах – особи, наділені організаційно-розпорядчими функціями (завідувачі кафедрами, лабораторіями), викладачі, що відповідають за використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів для проведення практичних занять зі здобувачами вищої освіти, наукові керівники науково-дослідних інститутів, які отримують такі засоби для проведення дослідів, експериментів;

- у ветеринарних лікарнях, ветеринарних аптеках, на зооветеринарних складах – завідувачі цими закладами або особи, що відповідають за прийняття, зберігання та відпуск наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, ветлікарі, рецептарі-контролери, хіміки-аналітики, чергові фармацевти й провізори;

- у сільськогосподарських підприємствах, що здійснюють культивування наркотиковмісних рослин, – керівники підприємств, особи, які відповідають за прийняття, зберігання та знищення пожнивних залишків наркотиковмісних рослин.

Таким чином, дослідження криміналістичної характеристики злочинів у сфері порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів має важливе практичне значення для виявлення, розкриття та розслідування таких протиправних діянь. Наявність в оперативних працівників і слідчих таких знань сприятиме ефективній боротьбі з цією категорією злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
2. Весельський В. К. Торгівля людьми в Україні (проблеми розслідування) : навч. посіб. / В. К. Весельський, В. В. Пясковський. – Київ : КНТ, 2007. – 268 с.
3. Колесниченко А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений : учеб. пособие / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова. – Харьков : Юрид. ин-т, 1985. – 93 с.
4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. – Київ : Кондор, 2006. – 588 с.
5. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (український-російський і російський-український) / за ред. В. Л. Тація. – Харків : Право, 2001. – 560 с.
6. Бахін В. П. Актуальні проблеми способу вчинення злочинів за умов істотної зміни характеру злочинної діяльності / В. П. Бахін, С. М. Зав'ялов // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2000. – № 2. – С. 178–182.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
8. Селиванов Н. А. Криминалистическая характеристика убийств, совершенных по найму : пособие для следователей / Н. А. Селиванов. – М. : Лига Разум, 1998. – 224 с.

REFERENCES

1. Busel, V.T. (Eds.). (2009). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
2. Veselskyi, V.K., & Piaskovskyi, V.V. (2007). *Torhivlia liudmy v Ukraini (problemy rozsliduvannia)* [Trafficking in Persons in Ukraine (Investigation Problems)]. Kyiv: KNT [in Ukrainian].
3. Kolesnichenko, A.N., & Konovalova, V.E. (1985). *Kriminalisticheskaia harakteristika prestuplenii* [Criminalistic characteristics of crimes]. Harkov: Yurid. in-t [in Russian].
4. Saltevskyi, M.V. (2006). *Kryminalistyka (u suchasnomu vykladі)* [Criminalistics (in modern presentation)]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
5. Shepitko, V.Yu. (2001). *Kryminalistyka. Entsyklopedychnyi slovnyk (ukrainskyi-rosiiskyi i rosiiskyi-ukrainskyi)* [Criminalistics. Encyclopedic Dictionary

(Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian)]. V.L. Tatsiia (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

6. Bakhin, V.P., & Zavialov, S.M. (2000). Aktualni problemy sposobu vchynennia zlochyniv za umov istотноi zminy kharakteru zlochynnoi diialnosti [Actual problems of the way of committing crimes in the conditions of a substantial change in the nature of criminal activity]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine*, 2, 178-182. [in Ukrainian].

7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [The Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 25-26 [in Ukrainian].

8. Selivanov, N.A. (1998). *Kriminalisticheskaia harakteristika ubiistv, sovershennykh po naimu* [Criminalistic characteristics of homicides committed for hire]. Moscow: Lyga Razum [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 18.04.2017

Okushko A. – *Postgraduate Student of the Scientific Laboratory on the Problems of Criminal Police of the Educational and Research Institute No. 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

Forensic Characteristic of Crimes in the Sphere of Violation of Established Drugs, Psychotropic Substances and Precursors Turnover Rules

The elements of forensic characteristic of crimes in the sphere of violation of established drugs, psychotropic substances and precursors turnover rules are disclosed in the article. It is indicated that drugs, psychotropic substances and precursors of legal turnover are the subject of criminal encroachment in mentioned crimes. The ways of crime committing are violation of established rules of manufacturing, production, purchase, storage, release, sale, destruction, transportation, resending of drugs, psychotropic substances and precursors.

Typical traces of violation of established drugs, psychotropic substances and precursors turnover rules could divide into few groups: 1) traces of violation of drugs, psychotropic substances and precursors manufacturing (production) rules; 2) traces of violation of storage, transportation, resending, account, sale (realization) rules of mentioned drugs, psychotropic substances and precursors; 3) traces of violation of drugs, psychotropic substances and

precursors destruction rules. Crime tracing picture mostly is presented by the subject of criminal encroachment, by the things which could serve as a pay for drugs, psychotropic substances and precursors, and by the documents fixed drugs, psychotropic substances and precursors operations.

Specified type of crimes could be committed by those persons who were trusted with drugs, psychotropic substances and precursors due to the performance of their official duties or were trusted for guard.

Keywords: forensic characteristic, drugs, psychotropic substances and precursors, investigation of crimes.